

Jærbuen i norsk møbelfabrikasjon

Artikkel fra «Møbelsnekkeren» nr. 8, 1956
Organ for møbelfabrikantenes landsforening

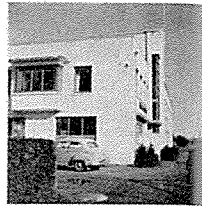
At Sunnmøre er blitt landets sentrum for stoppmøbelfabrikasjon og Jæren for småmøbelfabrikasjon har ingen naturlig forklaring. Det var bare noen som begynte, og etterpå var det en hel del andre som også begynte med den utholdenhet og det pågangsmot som er karakteristisk for begge folketyper.

Kampen mot steinen og jorda på Jæren har naturligvis gitt folket et særdrag, men felles for både jærbuen og sunnmøringen er at de har rikelig av de egenskaper som kan omsettes til klingende mynt. Begge folketyper er blitt ordtak andre steder i landet, akkurat som smålendingen er det i Sverige.

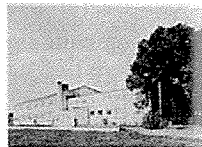
Når sunnmøringen kan lake tikroner av taredotter, så er det ikke det spor vanskeligere for jærbuen å få penger ut av gråstein. Hvor ofte ellers i landet har en ikke sett en jærbu det ene året overta et gårdsbruk i dårlig forfatning og neste år sitte i gode kår. Det kan være at sunnmøringen manøvrer raskere enn jærbuen, men når det kommer til seigt slit, år ut og år inn, tror jeg ikke jærbuen drar det korteste strået.

Flere av møbelfabrikkene på Jæren daterer seg helt fra det forrige århundre. A/S Mikkelsens Møbelfabrik, Sandnes, ble grunnlagt i 1868, A/S Aase Dreieri, Ganddal i 1884, Aase Mølle- og Trevarefabrikk samme sted i 1901. De to sistnevnte bedrifter fikk sin drivkraft til det enkle maskineriet fra vasshjul i den lille elven i Ganddal. Med elektrisiteten kom maskinalderen, og i dag er elven bare et romantisk minne om hin gang. Rogaland er landets møbelfylke nr 3. etter Møre. I 1947 hadde de to fylker henholdsvis ca. 900 og ca. 1400 årsverk i møbelfabrikasjonen, mens Hordaland hadde omkring 1000.

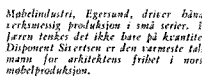
Faksimile av artikkelen slik den står i «Møbelsnekkeren» nr. 8 i 1956.

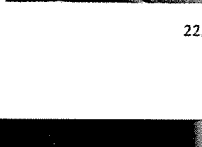
Ganddal Møbelfabrikk A/S hadde da den gamle fabrikkbygningen bak en ny bygning.

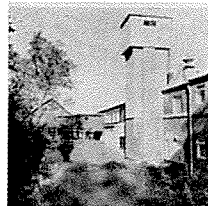
Møbelfabrikkene, Sola A/S, Ganddal, er en meget veladministrert bedrift.

Møbelindustri, Egersund, driver håndverksmessig produksjon i små serier. På Jæren tenker det ikke bare på kvantitet. Disponent Sivertsen er den varmeste taler for arkitektens frihet i norsk møbelfabrikasjon.

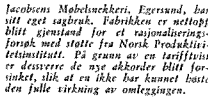
223

Idyll fra A/S Aase dreieri, Ganddal. Det var en gang den drev dreieriet.

Aase Møbel- og Trevarefabrikk, Ganddal, kommer Jæren av steingjerde?

Jacobsens Møbelsnekkeri, Egersund, har sitt eget sagbruk. Fabrikken er nettopp blitt gjenåpnet for et rasjonaliserings- og skatteformål fra Norsk Produktivitetssentrum. På grunn av en tariffkonflikt er dessverre de nye skredder blitt forsvunnet, slik at de ikke har kunnet bistå den fulle virksomhet av omlegningen.

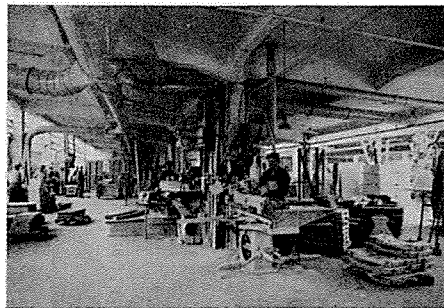

JÆRBUEEN I NORSK MØBELPRODUKSJON

At Sunnmøre er blitt landets sentrum for stoppmøbelfabrikasjonen og Jæren for småmøbelfabrikasjonen har ingen naturlig forklaring. Det var bare noen som begynte, og etterpå var det en hel del andre som også begynte med den utholdenhet og det pågangsmot som er karakteristisk for begge folketyper. Kampen med steinen og jorda på Jæren har naturligvis gitt folket et særdrag, men felles for både jærbuen og sunnmøringen er at de har rikelig av de egenskaper som kan omsettes i klingende mynt. Begge folketyper er blitt ordtak andre steder i landet, akkurat som smålendingen er det i Sverige. Når sunnmøringen er at de har rikelig av de egenskaper som kan omsettes i klingende mynt. Begge folketyper er blitt ordtak andre steder i landet, akkurat som smålendingen er det i Sverige.

Flere av møbelfabrikkene på Jæren daterer seg helt fra det forrige århundre. A/S Mikkelsens Møbelfabrik, Sandnes, ble grunnlagt i 1868, A/S Aase Dreieri, Ganddal i 1884, Aase Mølle- og Trevarefabrikk samme sted i 1901. De to sistnevnte bedrifter fikk sin drivkraft til det enkle maskineriet fra vasshjul i den lille elven i Ganddal. Med elektrisiteten kom maskinalderen, og i dag er elven bare et romantisk minne om hin gang. Rogaland er landets møbelfylke nr 3. etter Møre. I 1947 hadde de to fylker henholdsvis ca. 900 og ca. 1400 årsverk i møbelfabrikasjonen, mens Hordaland hadde omkring 1000.

Fabrikken på Jæren har konsentrert seg på bestemte steder. I Sandnes finner vi Gandsfjord Møbelfabrikk A/S, A/S Mikkelsens Møbelfabrik, Standard Møbelfabrikk, Stangeland Møbelfabrikk og Sæland Møbelfabrikk. I Ganddal er det fabrikkene som Ganddal Møbelfabrikk A/S, Møbelfabrikken Sola A/S, A/S Aase Dreieri og Aase Mølle- og Trevarefabrikk. Som tredjerangsmakter kommer Vigrestad og Egersund. Vigrestad: Ingv. Hetland, Haalands Møbelfabrik og Mellemstrand Treindustri. Egersund: Dalens Møbelfabrikk, Jacobsens Møbelsnekkeri og Møbelindustri. I Hillevåg ligger Norges største tre-møbelfabrikant, Sven Andersen Møbelfabrikk. Men jærbuen har også gått løs på produksjonen av trebearbeidingsmaskiner. Tegle & Sønner Maskinfabrikk, Bryne, har fått et navn som produsent av maskiner, på linje med de beste utenlandske. Fabrikken beskiffiger 41 arbeidere og leverer 30 maskiner pr. måned.

Se siste omslagside: Tegle & Sønner Maskinfabrikk, Bryne, har fått et navn som produsent av maskiner, på linje med de beste utenlandske. Fabrikken beskiffiger 41 arbeidere og leverer 30 maskiner pr. måned.

222

fabrikk, Bryne, har ved sine spesialiteter skapt seg et navn som kan måle seg med de beste utenlands.

Selv om det i Rogaland produseres både sove- og spiseromsmøbler, er det småmøbler landsdelen først og fremst er kjent for, salongbord, bokhyller, hjørneskap o.s.v.

Overflatebehandlingen med blankpolering har vært en jærsk spesialitet med en uovertruffen kvalitet. Det er synd at det nå ser ut som det ikke blir plass for alle de ypperlige overflatebehandlerne i og med overgangen til oljebehandling og mattlakking.

Men omveltningen skjer ikke bare på møblenes overflate. Formene blir andre. Bokhyllene forlater gulvet og kryper i seksjoner oppetter veggene, mens derimot bordene nærmer seg gulvet og strekker seg ut i lengden. Alt dette betyr omlegging, og det er soleklart at fabrikantene ikke er umiddelbart begeistret for det nye.

Ta for eksempel dekkfineret som i og med de lyse utede farger krever en slik feilfrihet at det snart ikke lenger kan skaffes for noen pris. «Og hvem har vi så å takke for all denne lysheten?» utbrøt en fabrikant, «det er forståelse påerne i Brukskunst. De skulle både ha skaffet og betalt fineret. Ikke forstår jeg at det er riktig med bare lyse møbler til lyse tapeter, og dertil blir det altfor dyrt». En håndverker sa for noen år siden at ubeisete møbler var som ufargede klær.

Nå, det er ikke bare rogalendingene som har fått merke hva det vil si at alle møbler skal leveres i naturfarge. Overgangen fra lys alm og mahogny til oljebehandlet teak er sikkert i noen utstrekning motivert ved et behov for en mørkere og mer karakterfull overflate, men nå holder teaken også på å bli mani. Hva om en igjen våget seg til å beise litt på en del møbler? Det

ville ikke bli dårligere enn mye av den slette teaken, som i dag foretrekkes av møbelhandlere.

På en av jærfabrikkene bemerket jeg at den vakreste og mest karakterfulle teaken var brukt på innsiden av bordklaffene, hvorpå fabrikanten repliserte at de fleste av hans kunder ikke kunne tenke seg noe annet enn noe i likhet med sapelimahognyens parallelle striper også i teak, og apropos mahogny så nytter det ikke å varte opp med riktig fin Hunduras, nei, Sapeli skulle det være med så rette striper som mulig. Denne stripetheten er noe enestående for Norge.

Når jeg ruslet fra fabrikk til fabrikk og så de problemer smak og behag voldt både når det gjaldt modeller og materialer, måtte jeg uvilkårlig reflektere over hvilke muligheter fabrikantene har til å påvirke utviklingens retning. Hvem er det som bestemmer, er det publikum, møbelhandlerne, Brukskunst eller fabrikantene selv? Svaret tror jeg må bli: Den som driver mest propaganda. Og her har uten tvil Brukskunst vært den mest aktive i etterkrigstiden. Men på sin side har Brukskunst vært påvirket av utviklingen i utlandet, vesentlig i Danmark. Skal produsentene få mer hand i hanke med utviklingen, må de selv forsøke å lede an, ellers vil de bli klemt mellom «blinde krefter».

Med all respekt for hva jærbyen har oppnådd produksjonsteknisk og rent kvalitetsmessig så synes det for meg som mange av fabrikkene har sittet noe passivt på utviklingens vogn når det gjelder formen. Vel er det slik at en fabrikant må basere sin produksjon på størst mulige serier for å være konkurransedyktig, og at dess mer avansert en modell er, dess vanskeligere blir det å få solt den i så stort antall at den kan produseres konkurransesmessig, men det spørs om ikke en

mer aktiv «konkurrerende» opptreden overfor Brukskunst ville ha avverget visse utglidninger ved utviklingen.

Hvorfor skulle det nettopp ikke bli jærfabrikkene som leder bruken av tre i en sunnere retning? Når alt

er så lyst i interiørene, vil det ikke da gjøre seg med et mørkt salongbord? Ikke bare i teak, men f. eks. i bjørk og nøtt. Det blir sikkert tungt å snu utviklingen, men steingjerdene på Jæren var heller ikke lette å legge opp!